

ΓΝΩΜΕΣ ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

(Συνέχεια)

Ο Άγιος Αδουαίντος αναφέρει ότι κατά διαταγή του αγίου Άθανασίου, ο ψάλτης περιοριζόταν σε μία ψαλμοδία τόσο μονότονη ώστε έμοιαζε περισσότερο με απαγγελία παρά με τραγούδι.

Πιο σημαντικές από τη γνώμη αυτών των διαλλακτικων μουσικολόγων, είναι οι γνώμες πολλών από τους αρχηγούς των κυριότερων Χριστιανικών κοινοτήτων. Όσοι είχαν πλωτότερο πνεύμα προσπαθούσαν να συμπληρώσουν τις ειδικολατρικές συνθέσεις που είχαν εισαχθεί στις διάφορες εκκλησίες με τη χριστιανική διδασκαλία και κοίταζαν να ένοποιήσουν τις διάφορες απόψεις.

Οι περισσότεροι Πατέρες της Έκκλησίας διακηρύττουν ότι ο Θεός δεν παραχώρησε στους ανθρώπους τη γλυκύτητα της μουσικής παρά για να τους διευκολύνει στην κατανόηση και την εκτέλεση των ψαλμών και γενικά των εκκλησιαστικών ύμνων. Νά λοιπόν τι λέγει ο Μέγας Βασίλειος: «Τό Άγιο Πνεύμα έδωε πώς ήταν δύσκολο να όδηγηθούν οι άνθρωποι στην άρετη και πώς οι ολικές τους έπιθυμίες τους έκαναν να παραστρατούν διαρκώς από τον ίσο δρόμο. Τι έκαμε λοιπόν; ένωσε με τά δόγματα τό θέληγτρο της μελωδίας, για να μπορεί τό αυτί να μάς βοηθήσει να νιώθουμε την ώφελιμότητα των λόγων. Έτσι έπινοήθηκαν οι εδάρχιστες μελωδίες των ψαλμών ώστε αυτοί που είναι πολύ νεαροί άκούω στην ήλίκια ή λίγο άνευθυγμείοι τό μουλό να μπορούν να διαμορφώσουν την ψυχή τους, νομιζόντας πάντα πώς έπιδίδονται στην εδχαρίστηση της μουσικής.»

Ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος όποστηρίζει ότι: «Ο Δαβίδ βέ μελοποίησε τους ψαλμούς του για να γαρηολάει εδχάριστα την άκη και, άλλά για ν' άνυψώνει τις ψυχές μας σ' ανώτερες σφαίρες. Αυτό λοιπόν που ένδιαφέρει είναι, ότι αυτός που τραγουδεί τους ψαλμούς ή τους ύμνους πρέπει να βρίσκεται σε μία διάθεση πνεύματος και καρδιάς που να συμφωνεί με την ίδέα που ένέπνευσε τη σύνθεσή του. Λίγο άργότερα, ο άγιος Γρηγόριος λέει: «Ένώ γάρη στην ψαλμοδία, ή κατάυηλη άπλάναται μέω στις ψυχές μας, μέσα στις καρδιές μας χαραζεται ένας δρόμος που άκολουθόντας τον μπορούμε να φτάσουμε ες τον Ήρου.»

Γι αυτό τον άγιο Ιερώνυμο είναι άδιάφορο άν ο ψάλτης έχει καλή ή κακή φωνή: «Γιατί ο δούλος του Χριστού πρέπει να ψάλλει κατά τέτοιον τρόπο ώστε ν' άρρέσουν τά λόγια κι' όχι ή φωνή... ΟΙ νεαροί κι όσοι έχουν την όποχρησία να ψάλλουν στην εκκλησία ως άκούουσι αυτό: όμνετε τό Θεό ει με τη φωνή, άλλά από τό βάθος της καρδιάς: μνή προσπαθήτε σών τους ήθοποιούς της τραγυδίας να μαλακώσετε τό λαμό και τό λαρόγγι σας με μαλακτικά φάρμακα, για να ψάλλετε στην εκκλησία περίτεχνα μελωμματα και θεατρικές μελωδίες, άλλά όμνετε τό Θεό με φόβο, με καλές πράξεις και με τη μελέτη των γραφών.»

Ο Άγιος Αδουαίντος πορουσιάζεται σόν ένα μουσικό παράδειγμα μουσικής εδποθηρίας. Μιά ψυχή τόσο φιλογέρη σάν τη δική του ήταν φυσικό να νιώθει ζωηρή συγκίνηση από τις θρησκευτικές μελωδίες. Κι' όμως άμφιταλαντεύεται άνάμεσα σ' δυο άισθημματα: συγκινείται τόσο από την όμορφιά των χριστιανικών όσμάτων, όστε διαρκώς όμιος, όμιώος όυτερα, έλέγγει τον εαυτό του που όποχρώρεται σε μία τόσο γήινη συγκίνηση κι' άφέθηκε να παρασυρθεί από τη γοητεία της μουσικής. «Τολαντεύομαι, λέει, άνάμεσα σόν κίνδυνο της ήθονής και τη δοκιμασία της σωτηρίας. Όταν καμιά φορά συγκινούμαι περισσότερο από τό τραγούδι παρά από τό περιηγμένο των λόγων που ψάλλονται, κατηγορώ τον εαυτό μου πώς άμαρτάνει, και τότε θά προτιμούσα να μνή άκούω τον ψάλτη». Κι όμως άνταγορίζει τη χρησιμότητα της μουσικής για τή διάδοση

της χριστιανικής θρησκείας. Και μιλάει από προσωπική του πείρα: «Ω πώς δάκρυα έχουσα άκούοντας τους ύμνους σου και τούς ψαλμούς σου, κατάρθα συγκινούμενος από τις τόσο γλυκόχρες φωνές της Έκκλησίας σου. ΟΙ φωνές αυτές ελοχουρόσαν μέσα στ' αυτί μου κι' ή άλήθειά σου άπλώνονταν μέσα στην καρδιά μου. Και τά αίσθημματα της πίστης θερμαινόταν μέσα μου, και τά δάκρυα κυλούσαν κι' ένιωθα τόν εαυτό μου τόσο καλά!... Κι όμως στή δόμηση αυτών των δακρύων που χόθηκαν στήν άρχή της πίστης μου, που την έναβήρθε, και πιστεύοντας πώς και τότε βέ συγκινήθηκα από τό ίδιο τό όσμα, άλλά από τό περιεχόμενο του ποιητικού κειμένου, όταν τραγουδιέται από μία λυγρή φωνή και με περίτεχνα μελωμματα, άνταγνωρίζω τη μεγάλη ώφελιμότητα αυτής της μουσικής διδασκαλίας. Έπιδοκιμάζω τό θεσμό του ψαλμοματος στην εκκλησία, γιατί έτσι, με την εδχαρίστηση του αυτί, ή άδούνατη ψυχή ώφανετα ως τό θελον γεμάτη αίσθημματα εδλαρίας.»

Έκείνα τά χρόνια οι Ψαλμοί άποτελούσαν την κύρια βάση κάθε θρησκευτικού όσματος τόσο στην εκκλησία, όσο και στις ίδιωτικές συγκυνηρώσεις. Η μουσική εκτέλεση τους δέν ήταν τόσο δύσκολη: μία μελωδία, χωρίς κανένα άκόμη όσθημα τονικότους, που γενικά κινιόταν μέσα σ' όρια ένός τετραχόρδου. Κι όμως παρά την έξαιρετική της άπλοτήτα άπόδιδαν σ' αυτήν τη μελωδία πολλές ιδιότητες. Μία πολύ περίεργη περιόχηση από κάποιο λόγο του έπισκόπου της Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλουσ (-446) συνοψίζει τις γνώμες που είχαν στην έποχή του για τις ώφέλειες που χριζεί τό τραγούδι των ψαλμών: «Η ψαλμοδία, λέει, είναι σωτήρια σ' κάθε περίπτωση. Η μελωδία γαληνέει τις ίσχυρές συγκυνηρώσεις. Τό τραγούδι των ψαλμών δυνάμεινέ τό θάρρος, καταπραίνει τόν πόνο, μετριάζει τό πάθη, διώχνει τις έγνοιες, πορηγορεί τη θλίψη, παρακινεί τους άμαρτωλούς στή μετάνοια, προκαλεί την εδλάθεια, γεμίζει με κόσμο τις έρήμους, βνει σ'τό Κράτος σοφής διδαγής, ίδρύει μοναστήρια, παρακινεί στή φρόνημη ζωή, όδηγεί στην προότη, διδάσκει την άγάπη πρós τόν πλησίον, όμνει την εδσπλαχνία, δίνει όσημνη ώφάνη την ψυχή ες τόν ούρανο, στήρίζει την Έκκλησία, εξαγιάζει τόν Ιέρση, διώχνει τους κακούς δαίμονες, προλέγει τό μέλλον, μπει στό θεά μουσική και διδάσκει την Άγία Τριάδα.»

Πώς ήταν λοιπόν αυτές οι μελωδίες των ψαλμών, που μπορούσαν να προκαλέσουν τόσων λογικών εδεργετικά συναισθηματα και να πετυχαίνον τόσο σημαντικό και παράδοξα άποτελόμεμματα; Δυστυχώς δέν έρούμε τίποτα σχεδόν ορεκτικά μ' αυτές: κι' ως γία χρόνια πριν, άρκούμαστε μόνον στό να κάνουμε διάφορες όποθέσεις. Μά σ'τά 1922 δύο Άγγλοι αρχαιολόγοι, οι Α. Hunt και Stuart Jones, βρήκαν σ'τά έρείπια της όργυας 'Οεούργου, στήν Άγυπτο, έναν πάπυρο, όπου ήταν γραμμένο με τά μουσικά σημεία της μελωδίας του, ένα άπόσπασμα από κάποιο χριστιανικό ύμνο. 'Ο ύμνος αυτός έχει γραφεί περί τά τέλη του 3ου αιώνα μ. Χ. τό βέ άπόσπασμα του άπό δειχνη που είναι τό τελευταίο μέρος μιας σύνθεσης όρεκτά άνευθυγμής, καθώς φαίνεται. Τό ποιητικό κείμενο, που είναι γραμμένο σύμφωνα με τη φρασεολογία των ψαλμών, χρησιμοποίησε τό αναπαιστικό μέτρο. Η μελωδία, που καθώς φαίνεται προορίζεται για ένα μόνον ψάλτη, δειχνη πώς είναι έργο κάποιου καλλιτέχνη που κατείχε τους κανόνες της έλληνικής μουσικής. Τό ένδιαφέρον αυτού του ύμνου δέν έγκειται μόνον σ'τό ότι είναι τό αρχαιότερο κείμενο εκκλησιαστικής μουσικής που κατέμουμε, άλλά κυρίως σ'τό ότι καταδειχνη την έπίδραση της έλληνικής μουσικής τέχνης πάνω στή θρησκευτική μουσική, που χρησιμοποιόσαν όρισμένες από τις πρώτες χριστιανικές εκκλησίες, και που τη βλέπουμε συχνά εκδηλη άκόμη και στην πολύ μεταγενέστερη χριστιανική ύμνογραφία.